

Plýtvá se v České republice potravinami stejně jako v dalších státech EU?

Evropská komise odhaduje, že se v domácnostech, supermarketech a restauracích zemí EU **vyhazuje až 50 procent nezávadných potravin**. Potravinový odpad v unijních státech představuje v současnosti 89 milionů tun ročně a komise odhaduje, že do roku 2020 vzroste na 126 milionů tun ročně. Jenom v Británii končí na smetišti každý rok čtyři miliony tun jídla. Na Slovensku se uvádí 300 tisíc tun vyhozených potravin. Konkrétněji se můžeme podí-

ném odpadu. Vidíme v nich, že Češi jsou relativně šetrní. **Množství vyprodukovaného komunálního odpadu v přepočtu na počet obyvatel je v České republice čtvrté nejnížší v Evropské unii.** V roce 2010 na jednoho Čecha připadlo 317 kg komunálního odpadu. Evropský průměr přitom činí ve stejném roce 502 kg vyprodukovaného komunálního odpadu na obyvatele.

I přes tuto na první pohled příznivou situaci **je i u nás plýtvání jídlem aktuálním tématem.** Odhaduje se, že Češi vyhodí až **milion tun potravin za rok.** Často se jedná o **nezávadné jídlo s končící spotřební lhůtou.** Zejména zaměstnanci ob-

2010 bylo u nás 57 takových stanic. Výhodou bioplynu je možnost výroby elektrické energie.

Češi prošli revolucí v třídění odpadu. Rapidně u nás totiž **narostla recyklace.** Zatímco v roce 2009 byla v ČR recyklována jen 2 % komunálního odpadu, během roku 2010 toto množství dosáhlo 14 %. Ale zpátky k potravinám a ke specifickému fenoménu České republiky. Velký boom zažívají v posledních letech tzv. **levné potraviny.** Tyto obchody prodávají zboží s prošlou dobou minimální trvanlivosti nebo krátce před jejím vypršením. Zboží s datem spotřeby, tedy s označením „spotřebujte do“ se po jeho překročení nesmí prodávat, protože rychle podléhá zkáze. Naopak zboží s datem „minimální trvanlivosti“ vydrží i roky. V levných potravinách tak koupíte například sušenky či konzervy.

Ve filmu jsme viděli osoby, které odpad cíleně užívají. Označují se jako **freegani.**

Kdo je freegan?

Slovo freegan se skládá ze sloučení slov **free** (volný, svobodný, zadarmo) a **vegan** (osoba, která nekonzumuje živočišné produkty). Freegani jsou lidé, kteří se snaží minimálně účastnit na konzumním životním stylu. Nečiní tak proto, že by si to nemohli finančně dovolit, ale proto, aby **žili ekologicky a eticky.**

Využívání odpadu není jediným znakem freeganů. Snaží se také **minimalizovat produkci odpadu** třeba tím, že používají věci „z druhé ruky“, například oblečení. Stejně tak pokud nějakou věc nepotřebují, nabídnou ji někomu jinému, namísto toho, aby ji vyhodili. Praktikují tzv. **zeleň životní styl** například cykloopravou či vlastním pěstováním zeleniny. Spíše v zahraničí je freeganství spojeno i se **squatováním** (obsazování prázdných domů, které jejich majitelé nechávají chátrat).

Celkově s takovým životním stylem souvisí **menší životní náklady.** Někteří freegani proto mohou méně pracovat

vat na vyhazování potravin do sousedního Rakouska. Každý obyvatel Vídně zde vyhodí ročně 44 kg ještě nerozbaleného jídla a každý supermarket 17 tun.

Přesné údaje o vyhazování potravin v České republice neexistují. Například výzkum odpadu, jaký dělala v Německu Felicitas Schneider, nemá zatím v Česku obdobu. Jak zaznělo ve filmu, odpadkový koš je zrcadlem našeho života. Podívejme se tedy, co o Čechách říkají statistiky, které jsou dostupné – statistiky komunálního odpadu. Nevypovídají jen o potravinách, ale o celkovém směs-

chodních řetězců prodávajících potraviny a pracovníci v gastronomii bývají konfrontováni s množstvím nezávadného jídla, které se vyhodí.

Jak je v ČR s odpadem nakládáno?

V nakládání s odpadem stále **převládají skládky a spalovny.** V roce 2010 mířilo na skládku 68 % komunálního odpadu a 16 % do spaloven. Biologický odpad lze přitom také kompostovat (to se dělo v roce 2010 s 2 % odpadu) nebo jej využívat v bioplynových stanicích. V roce

– ve smyslu zapojení se na trhu práce. Získaný čas využívají mnohdy k neziskovým aktivitám, dobrovolnictví a aktivismu. Freegani mohou žít ve městě i na venkově. Zatímco na vesnici je jejich životní styl více charakteristický sběračstvím toho, co roste ve volné přírodě, ve městě je nejtypičtější znakem tzv. **dumpster diving**.

Co je to dumpster diving?

Doslova můžeme tento termín přeložit jako „potápění v popelnici“. Jedná se o **prohledávání kontejnerů u obchodních domů, domácností** nebo kdekoliv, kde je potravinový odpad možné najít.

Potraviny jsou nejlépe dosažitelné v kontejnerech u velkých obchodních řetězců. Typickým příkladem je kontejner na ovoce a zeleninu, který je na obrázku č. 1. Je zde možné najít množ-

ství kvalitních potravin (viz obrázek č. 2). Je třeba poznamenat, že freegani

dodržují hygienické zásady při sběru a konzumaci vyhozených potravin. Vybírají pouze nezkažené zboží, ovoce a zeleninu vždy pečlivě omyjí. Někteří hovoří o tom, že museli překonat **mýtus odpadu**, který „říká“, že to, co je vyhozené, je nečisté. Například jeden freegan ve svých začátcích dlouze drh-

nul broskve, přestože byly vyhozeny zabalené v plastové vaničce. Jablka z kontejneru dodnes loupe.

Co lze „freeganit“ a koho potkáte u popelnic?

Ve slangové řeči se můžete setkat s pojmem „freeganit“, tedy získávat zadarmo. Je až překvapující, co všechno lze „freeganit“ a jakou část svých potřeb dokážou freegani „odpadem“ pokrýt. Zazněly tu již potraviny, zejména ovoce a zelenina, ale najít v kontejneru lze i pečivo, mléčné výrobky atd. V kontejnerech na papír se skrývají knížky, časopisy, komiksy. U obchodů s nábytkem někteří získávají nábytek nebo materiál na jeho výrobu. U popelnic se také často nachází boty, elektrospotřebiče a kuchyňské potřeby, hračky či umělecká díla. Výzvou je také vyklízení domů a sklepů, při kterých lze přijít ke sportovnímu vybavení (běžky, kola), hudebním nástrojům a řadě dalšího „zboží“.

Překvapením také může být, kdo všechno do popelnic nahlíží. Jsou to samozřejmě **bezdomovci**, i když ti využívají zejména popelnice ve svém blízkém okolí a většinou necestují ke kontejnerům u obchodních center, často umístěných za městem. Jsou to také **sociálně slabí lidé**, často **senioři**. Dále jsou to **anarchisté, squaťři** a v neposlední řadě **freegani**, mezi nimiž můžete potkat třeba studenty vysokých škol či lidi s tzv. dobrým společenským postavením, například právníky.

Proč freegani nejedí maso?

Jak již zaznělo na začátku, slovo freegan odkazuje k veganství, tedy odmítnutí konzumace veškerých živočišných produktů. **Vegan** nekonzumuje mléko a mléčné výrobky, vejce a třeba ani med. Někteří freegani jsou ortodoxními vegany, jiní jsou spíše vegetariány. **Vegetariáni** nekonzumují živočišné produkty, kvůli kterým je zvíře zabito

(maso, sádlo, želatina). Obojí je **nejen stravovacím návykem, ale i životním stylem**. Pro některé freegany je důležitější neplýtvat potravinami, proto živočišný produkt, který by byl jinak znehodnocen, raději zkonzumují. Sami ale po těchto produktech nevytvářejí poptávku, tyto produkty nekupují.

Důvodů vedoucích k vegetariánství, respektive k veganství může být celá řada. U freeganů zmíníme dva hlavní: první je **etický důvod**. V tomto pojetí není správné zvíře zabít a dle veganů z něj ani kořistit (např. chov krav na mléko atd.). Člověk by měl mít soucit se všemi zvířaty bez rozdílu. Druhý důvod je **ekologický**. Živočišná výroba má negativní dopady na životní prostředí. Problém nastává se zvyšující se konzumací masa, která se v posledních šedesáti letech dokonce zpětinásobila. Vznikají tzv. průmyslové chovy hospodářských zvířat, které stojí za znečištěním zásob vody v jejich okolí. Do ovzduší uvolňují nadměrné emise skleníkových plynů a také vyvstává otázka, jak naložit s ohromným množstvím odpadu, který chovaná zvířata vyprodukují. Zejména v méně vyspělých zemích umožňuje nedokonalý legislativní rámec chov zvířat v nevyhovujících podmínkách a poškozování životního prostředí. Problém má globální dopad také v tom, že plochy pro pěstování krmné sóji a kukuřice určené zvířatům nahrazují deštné pralesy. Bylo by možné vyjmenovat řadu dalších negativ a rizik průmyslových chovů zvířat. Jejich protikladem jsou chovy ekologické. Avšak ani ty nejsou pro vegetariány a vegany ospravedlněním konzumace živočišných produktů.

Jsou freegani i v České republice?

V ČR najdete freegany zejména ve velkých městech. Většinou se shodnou na tom, že v severní a v západní Evropě jsou podmínky pro freeganství lepší. Co se týká potravin, v České republice

bývají kontejnery u obchodních řetězců často zamčené a potraviny v nich nejsou dostupné. Vnikání do zabezpečených prostor obchodních řetězců s sebou nese i právní rizika. Občas freegani naráží na hlídače, kteří je z uzavřeného místa více či méně vřídne vyprovodí. Navíc jsou v ČR omezené i možnosti squatování. Informace o dostupnosti a obsahu kontejnerů si freegani udržují spíše uvnitř komunity. Veřejně dostupná je však mapa dumpster divingu pro Brno a okolí: <http://goo.gl/maps/LBQEF>

Čeho chtějí freegani dosáhnout?

Freegani chtějí především žít životním stylem šetrným k živé i neživé přírodě. Někteří z nich se také angažují veřejně na bázi dobrovolnictví v organizacích bojujících za práva zvířat, sociální spravedlnost, fair trade atd. Někteří jsou spojeni s anarchistickou iniciativou **Food not Bombs**, která využívá přebytky jídla z restaurací, obchodů, ale i ty z kontejnerů a připravuje z nich **bezplatnou vegetariánskou stravu pro všechny potřebné**. Iniciativa působí v osmi městech ČR: Praha, Hradec Králové, Ostrava, Plzeň, Brno, Jihlava, Kolín, Karlovy Vary.

Co dělat, když se nechcete stát freeganem, ale vadí vám kupovat v supermarketech ovoce a zeleninu s velkou uhlíkovou stopou?

Ti, jimž není obsah nákupního košíku lhostejný, mají hned několik možností. Tou první je vlastní **zahrádkaření**. Ze zahraničí k nám pomalu proniká **urban gardening** – pěstování ovoce a zeleniny ve dvorech, na střeších a balkónech přímo uprostřed města. V dnešní době je již pro většinu obyvatel snadno dostupné nakupování ovoce a zeleniny **přímo od pěstitelů**, ať už přímo na farmách nebo na trzích. Nabízí se také možnosti **samosběru** – například jablka, brambory nebo jahody si lidé mohou posbírat sami v sadu, na poli či na plantáži. Samosběr je v České republice nová forma prode-

je s rychle rostoucí oblibou. Základním pravidlem, ať už nakupujeme kdekoli, je **upřednostňovat lokální nebo tzv. regionální produkty**.

AUTORKA:

Kateřina Lojdová, Ústav pedagogických věd, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity

PARTNER PROGRAMU:

NADAČNÍ FOND AVAST

INFORMAČNÍ ZDROJE:

AUDIOVIZUÁLNÍ ZDROJE:

- » **Dokumentární film Všichni možní sběrači a já, režie Agnès Varda, 2000**
<http://www.csfd.cz/film/71843-vsichni-mozni-sberaci-a-ja/>
- » **Pořad České televize Kosmopolis o potravinách „na vyhození“**
<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1095908415-kosmopolis/211562210300012/titulky/>
- » **Pořad v Rádiu R o freeganství**
<http://planbradioshow.blogspot.cz/2011/06/zaznam-10-dilu-kpz-and-urban-jungle.html>

ČLÁNKY V DOMÁCÍCH ČASOPISECH:

- » **BEDŘICH, A. Nový lid popelnicových polí.** Sedmá generace, 2009 (1), s. 8–10 ISSN 1212-0499.
- » **KOUŘIL, V. Být freeganem neboli Nevaž se, odvaž se.** Sedmá generace, 2009 (1), s. 3–4. ISSN 1212-0499
- » **PELIKÁN, V. Jak se žije z českého odpadu?** Sedmá generace, 2009 (2), s. 5–7. ISSN 1212-0499. Dostupný také z: <http://www.sedmagenerace.cz/text/detail/jak-se-zije-z-ceskeho-odpadu>

ZAHRANIČNÍ ODBORNÉ ČLÁNKY:

- » **BARNARD, Alex: 'Waving the banana' at capitalism: Political theater and social movement strategy among New York's 'freegan' dumpster divers.** Ethnography, 2011, roč. 12, č. 4, s. 419–444. ISSN 14661381.
- » **EDWARDS, Ferne a David MERCER: Gleaming from Gluttony: an Australian youth subculture confronts the ethics of waste.** Australian Geographer, 2007, roč. 38, č. 3, s. 279–296. ISSN 00049182.
- » **THOMAS, Sean: Do freegans commit theft?** Legal Studies, 2010, roč. 30, č. 1, s. 98–125. ISSN 02613875.

INTERNETOVÉ ODKAZY:

- » **Webové stránky o freeganech**
<http://freegan.info/>
- » **Freegan wiki-encyclopedia**
http://trashwiki.org/en/Main_Page
- » **Český statistický úřad**
http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/zivotni_prostredi_zem
- » **Evropská komise**
<http://ec.europa.eu/environment/waste/index.htm>

